

- Травлеев А.П. Взаимодействие растительности с почвами в лесных биогеоценозах настоящих степей Украины и Молдавии./Дисс. соиск. уч.ст.д-ра биол.наук. Днепропетровск: ДГУ, 1972. 458 с.
- Ферсман А.Е. Избранные труды. М., 1958. Т.4. С.15.
- Chapman S.B. Production ecology and nutrient budget. In: *Methods in Plant Ecology*. S.B. Chapman, eds. L., Blackwell, 1976, P. 157-228.
- Ellenberg H. Ziele und Stand der Okosystemforschung// *Okosystemforschung*. /Hrsg. H. Ellenberg/ Berlin, 1973. S.1-31.
- Leith H. Methods for the determination of the productivity of the underground organs// *Functioning of Terrestrial Ecosystems at the Primary Production Level*. Copengagen, 1968. P. 233-242.
- Phillipson J. Other Arthropods// *Methods of Study in Quantitative Soil Ecology*. Oxford: Blackwell, 1971. P. 262-287.

ЕКОЛОГІЧНИ ПРОСТІР, НІША ТА АКТИВНІСТЬ ВИДІВ

Шанда В.І.

Теорія екологічної ніші є однією з основоположних в екології. Визначення та пояснення її суті багатозначно модифікувалися в функціональному, просторовому, адаптаційному, комплексному, формалізованому та абстрактному підходах. Вона пов'язана з проблематикою сингенезу, вселенням, втисненням, поширенням видів в угрупованнях. Потенціальний, екологічний простір виду окреслюється верхньою та нижньою критичними точками його екологічних амплітуд. Теоретично позиції певного виду на осях градієнтів екологічних факторів угруповання мають відповідати його оптимальним вимогам чи потребам.

Екологічна ніша біологічного виду обумовлює всі прояви його існування - активність, латентний стан, онтогенетичну та індивідуальну мінливість, вселення та

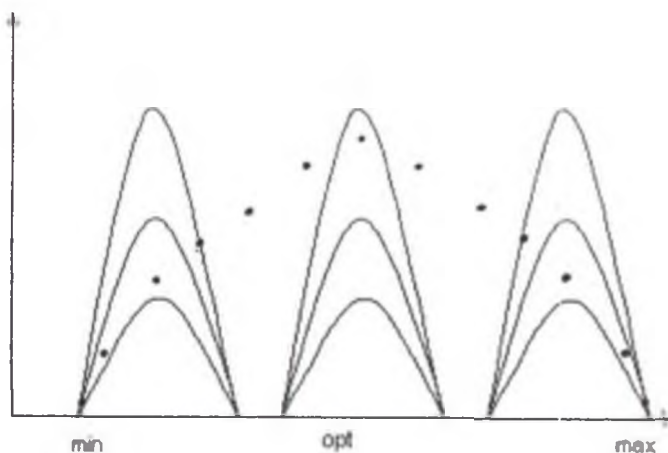
виживання в угрупованнях на основі подолання екологічних бар'єрів і ценологічного опору.

Екологічна сутнісна сила організму чи виду визначається їх активністю: специфічним середовищотворенням, місцем в складі, будові та взаємозв'язках угруповання, інтенсивністю розмноження, темпом розвитку і тривалістю життя, межами витривалості, пластичності та поширення, діапазоном впливу на інші види, специфічним збідненням, збагаченням свого індивідуального та загального середовища угруповання в процесі життя та посмертного розкладання.

Відносні активність видів (a_1 - висока, a_2 - середня, a_3 - мала / та амплітуди їх витривалості/ екологічні валентності /в середовищі угруповання в цілому, чи на фоні того чи іншого екологічного фактору/ v_1 - широка, v_2 - середня, v_3 - вузька) проявляються в мережах оптимуму виду /0/, нижнього / v_1 / чи верхнього / e_2 / екстремумів і можуть по різному комбінуватися, характеризуючи позиції в угрупованні /стійкість, середовищотвірні функції, роль в розвитку угруповання/, котрі можна описати тими чи іншими формулами або комбінаціями (табл.1). Різні рівні активності видоспецифічно властиві організмам як показники їх різних стенобіонтності та еврибіонтності (мал.1), та виявляються в різних позиціях видів на осі градієнтів екологічних факторів.

Кожний вид є активним в багатомірному просторі екологічної ніші - він творить цей простір за багатьма його параметрами.

Екологічна ніша є специфічною системою, в межах якої можуть діяти нішетвірні і нішеруйнуючі фактори проявлятися хаос та певні закономірності.

Мал.1 Факторозалежні (ГФ) рівні активності (А) видів

Позиції	Активність	Екологічні амплітуди		
		B_1	B_2	B_3
o	a_1	a_1B_1O	a_1B_2O	A_1B_3O
	a_2	a_2B_1O	a_2B_2O	A_2B_3O
	a_3	a_3B_1O	a_3B_2O	a_3B_3O
e_1	a_1	$a_1B_1e_1$	$a_1B_2e_1$	$a_1B_3e_1$
	a_2	$a_2B_1e_1$	$a_2B_2e_1$	$a_2B_3e_1$
	a_3	$a_3B_1e_1$	$a_3B_2e_1$	$a_3B_3e_1$
e_2	a_1	$a_1B_1e_2$	$a_1B_2e_2$	$a_1B_3e_2$
	a_2	$a_2B_1e_2$	$a_2B_2e_2$	$a_2B_3e_2$
	a_3	$a_3B_1e_2$	$a_3B_2e_2$	$a_3B_3e_2$

Таблиця 1. Можливі стани видів в угрупованні організмів